

De Waarheidsvriend

Wekelijkse uitgave van de Gereformeerde Bond

45

2023

9 november

Onze ziel

Het verlangen van mijn hart

Altijd willen werken aan je uiterlijk leidt af van belangrijkere zaken | p. 4

Psychologie in het pastoraat

Psycho-pastorale zorg is gericht op het aankunnen van het bestaan | p. 8

De schoonheid van de schepping

Ook dieren hebben van God de levensadem ontvangen | p. 14

4

12

14

In deze uitgave:

Artikelen

In de verplating van het leven kun je zomaar voorbijgaan aan je innerlijk		God kent waarde toe aan héél Zijn schepping, aan mens en dier	
Wees stil, mijn ziel	4	De levensadem	14
<i>P.J. Vergunst</i>		<i>Carla Dik-Faber</i>	
Psychische hulpverlening en pastoraat (1, onderlinge verhouding)		Drie reacties op brochure 'Pastoraat. Ik zie naar je om' (3, slot, handvatten)	
Het leven aankunnen	8	Bewogen en betrokken	17
<i>P. Nobel</i>		<i>Lia van der Neut</i>	
In de Psalmen zijn mensen in gesprek met zichzelf, met de medemens en met God		Dr. Aalders reikt geestelijke houding aan voor onze plaats in de kerk	
De weg naar binnen	12	Meer dan mensenwerk	18
<i>A. Goedvree</i>		<i>L.W. den Boer</i>	

Rubrieken

Meditatie		Boekbesprekingen	16
Druk met de buitenkant	3	In zicht	21
<i>J. Belder</i>		Bondsnieuws	22
Column		Kerknieuws	23
Zielzorg	7	Agenda	23
<i>T.T.J. Pleizier</i>			

Colofon

De Waarheidsvriend
 Officieel orgaan van de Gereformeerde Bond in de Protestantse Kerk, 111e jaargang
 website: www.dewaarheidsvriend.nl

Hoofdbestuur
 Ds. J.A.W. Verhoeven, Krimpen aan den IJssel, eerste voorzitter; ds. J.J. ten Brinke, Oud-Beijerland, tweede voorzitter; A. Zwerus, Emst, secretaris; L.P. de Wit, Bergambacht, penningmeester; ds. J.C. Breugem, Ede; mr. P.C. Knook, Kloetinge; dr. R.W. de Koeijer, Waddinxveen; ds. J. Muller, Bleskensgraaf; ds. P. Nobel, Noordwijk; ds. J.C. Schuurman, Putten; ds. J.W. Verboom, Apeldoorn; prof. dr. M.J. de Vries, Papendrecht; ds. W.J. Westland, Katwijk aan Zee; ds. M.K. de Wilde, Nunspeet.

Algemeen secretaris
 Drs. P.J. Vergunst.

Bureau van de Gereformeerde Bond
 Voor contact met de redactie, nieuwe abonnementen, adreswijzigingen, bezorgklachten, opgeven van rouwadvertenties en de ledenadministratie etc.:
 Kleine Fluitersweg 253
 7316 MX Apeldoorn
 e-mail: info@gereformeerdebond.nl
 tel. 055-5766660
 website: www.gereformeerdebond.nl

Voorlichter
 J. Peters
 tel. 06-12659808
 e-mail: voorlichter@gereformeerdebond.nl

Redactie
 Drs. P.J. Vergunst (hoofdredacteur); M.M.C. van der Wind-Baauw (eindredacteur); ds. C.H. Hogendoorn; dr. G. Leertouwer; ds. J.A.W. Verhoeven.

Advertenties
 Voor advertentiemogelijkheden en tarieven zie: www.dewaarheidsvriend.nl/advertenties
 Advertenties worden aangenomen tot tien dagen voor verschijning.
 Voor alle plaatsingen en informatie (uitgezonderd rouwadvertenties):
 Gert Verweij
 tel. 06-50448359
 e-mail: gertverweij3@gmail.com

Abonnementen
 Prijs: € 52,50 per jaar;
 opgave via het bureau of
www.dewaarheidsvriend.nl/word-abonnee

Productie
 Opmaak: Reprovinci Creative Industries
 Druk: Vellendrukkerij BDU Werkendam
 Gesproken editie: Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden, Ermelo

Gesproken editie
 Informatie en opgave:
 Bibliotheekservice Passend Lezen
 Postbus 84010, 2508 AA Den Haag
 tel. 070-33801500
 e-mail: klanten@passendlezen.nl

*Ik ben de Weg,
 de Waarheid en
 het Leven.*

Johannes 14:6

Druk met de buitenkant

Want wat zal het een mens baten als hij heel de wereld wint en aan zijn ziel schade lijdt?

Markus 8:36

Tekst: ds. J. Belder

Een chirurg verzekerde een dominee dat hij nog nooit een ziel was tegengekomen, terwijl hij al heel veel operationele ingrepen bij mensen had verricht. De dominee glimlachte vriendelijk en vroeg of de dokter wel eens pijn was tegengekomen.

Het verband waarin Jezus onze ziel ter sprake brengt, is de eerste aankondiging van Zijn lijden. De discipelen dromen nog steeds van een imponerend Koninkrijk op aarde. Een rijk van vreemde – Romeinse en andere – smetten vrij. Zij zien Jezus als de grote Davidszoon al zitten op de troon, toegejuicht door velen.

Maar Hij gaat een andere weg, die van het kruis. Hij gaat door lijden tot heerlijkheid. Alleen in de navolging van Hem delen ook zij en wij in Zijn Koninkrijk heerlijkheid. Dat is de weg van zelfverloochening en kruisdragen, de weg van sterven om te leven. In dat verband staan de woorden van Markus 8:36.

Groeiende winst

‘Wat zal het een mens baten als hij de hele wereld wint en schade lijdt aan zijn ziel?’ Wat word je er nu echt beter van als je in het horizontale vlak jaagt, om te veroveren wat je begeert? Wat is je uiteindelijke winst en voordeel? Zet dat eens af tegen de waarde van je ziel. De gebruikte werkwoorden roepen de sfeer van handeldrijven op. Van een winst-en-verliesrekening. Je kunt schuren bouwen zoals die boer uit Lukas 12, je winsten zien groeien, akker aan akker trekken, maar wat baat het je als je ondertussen je ziel hebt verwaarloosd?

Onze ziel is uit zicht geraakt. Veel mensen zorgen beter voor hun lichaam dan voor hun ziel. Ze zijn drukker met de buitenkant van hun bestaan dan met de binnenkant ervan. Calvijn waarschuwde al voor het gevaar dat de dingen van deze wereld ons afleiden en zelfs wegleiden van de hoge belangen van onze ziel. Ze kunnen je dermate bekoren dat ze je verblinden. Je kunt er zozeer in opgaan dat je ermee vergaat. Denk aan de wereld van de grote successen. Er zijn zoveel ‘werelden’ om succesvol in te zijn. Maar wat baat het je als je ziel erbij inschiet?

Dieren

In onze tijd staat de ziel ter discussie. Heb ik eigenlijk wel een ziel? Voor velen zijn wij een stukje natuur. We

staan op één lijn met de dieren. Er zou slechts gradueel verschil zijn. Ook de Prediker lijkt op het eerste oog zo’n materialistische blik op het leven te hebben (3:18-21). Er is weinig dat mens en dier van elkaar onderscheidt. Beide ontstaan, bestaan en vergaan.

Toch is er een groot en wezenlijk verschil. De mens is niet alleen ‘stof’, lichaam, maar ook geest. Hij is bezielde. Hij bezit iets van de eeuwigheid. Hij kan gemeenschap met zijn Schepper hebben, in levendige verbondenheid met Hem staan. Als hij sterft gaat zijn geest – anders dan die van de dieren – terug naar God. Een dier hoeft zich niet tegenover Hem te verantwoorden over de wijze waarop hij zijn leven besteed heeft, een mens moet dat wel.

Wees maar bezorgd als God voor ons praktisch dood is. Als wij misschien wel opgaan in de wereld van kerk en godsdienst, maar met een ongeredde ziel.

.....
*Wat schaadt het mij
als ik heel
de wereld verlies,
maar mijn ziel behoud?*
.....

Kostbaar geschenk

Onze ziel is een kostbaar geschenk. Hij herinnert ons aan zin en doel van het leven. Aan het waarom van ons bestaan. Hij laat zich wel degelijk voelen. Waarom anders die veelheid aan vragen over zin, betekenis en doel van het leven? Onze ziel, onze *psychè*, is ons levensbeginsel, ons zelfbewustzijn. Onze ziel zijn wij zelf. De Heere Jezus zegt dat Zijn ziel geheel bedroefd is (Matt.26:38).

In onze tekst slaat Hij alarm. Hij stelt een vraag en vraagt om antwoord. ‘Och Heer’, och werd mijn ziel door U gered.’ Daartoe is Hij ook gekomen. ‘Ik kan de prijs der ziele, dat rantsoen aan God, in tijd noch eeuwigheid voldoen.’ Christus kan dat wel. Hij deed het ook. Wat heb ik tot lossing van mijn ziel? Christus. Nu wordt Jezus’ vraag anders. ‘Wat schaadt het mij als ik heel de wereld verlies, maar mijn ziel behoud?’ ■

Ds. J. Belder
uit Harskamp is
emeritus predikant.

In de verplating van het leven kun je zomaar voorbijgaan aan je innerlijk

Wees stil, mijn ziel

Aandacht voor mijn ziel is leven met God, overgave aan Hem, stil worden voor Hem. En het is de stilte die voedingsbodem is voor aandacht voor onze ziel.

Als zestienjarige catechisanten mochten wij (huiswerk!) alle zeven coupletten van het gedicht van Robert Murray M'Cheyne uit ons hoofd leren, 'Eens was ik een vreemd'ling voor God en mijn hart'. In het eerste couplet klinkt de indringende vraag: 'Mijn ziel, doorziet gij uw lot, hoe zult gij rechtvaardig verschijnen voor God?' Het gaat om onze ziel.

Tekst: P.J. Vergunst

Het accent op onze ziel, in sommige kerkelijke kringen aangeduid als 'onsterfelijke ziel', betekent niet dat ons lichaam er niet toe doet, van secundaire betekenis is. 'Weet u niet,' vraagt Paulus aan de gemeente in Korinthe, 'dat uw lichaam een tempel is van de Heilige Geest. (...) U bent immers duur gekocht.' De concentratie op de ziel en de relativering van ons lichaam maakte dat na iemands overlijden de onbijbelse uitdrukking 'stoffelijk overschot' gebruikt werd. Het Apostolicum leert ons anders, woorden die de gemeente elke zondag belijdt: 'Ik geloof in de wederopstanding van mijn lichaam.'

Laten we niet scheiden wat de Heere samenvoegde, ons lichaam, onze ziel en dan ook onze geest, onze psyche. Aan het slot van de eerste brief aan de Thesalonicenzen schrijft Paulus: 'Moge de God van de vrede Zelf u geheel en al heiligen, en mogen uw geheel oprechte geest, de ziel en het lichaam onberispelijk bewaard worden bij de komst van onze Heere Jezus Christus.' Dat deze dingen bijeenhoren, ervaren we in het leven. Als je lichamelijk pijn lijdt, kan dat angstige gedachten oproepen én het verlangen naar een volkomen verlossing opwekken. Terwijl je gestrest bent, kunnen lichamelijke reacties het gevolg zijn. En eenzaamheid is in seculier Nederland voor velen de oorzaak van hun doodswens.

Ons uiterlijk

Wat moet vandaag vooral gezegd worden, als we ziel, geest en lichaam betekenisvol laten zijn? Ik denk dan toch aan de aandacht voor onze ziel én aan een relativering van ons uiterlijk. In een filmpje dat opgenomen werd bij de recente verschijning van haar boek *Gemaakt tot Gods eer*, zegt Deborah Monfils dat niemand op jouw begrafenis er aandacht voor vragen zal of jouw kapsel wel goed zat en of jouw huid wel strak of rimpelloos was. 'We voelen allemaal wel aan dat die dingen er uiteindelijk weinig toe doen.' Ze hekelt de focus van vrouwen op 'hoe wij eruitzien', het altijd willen werken aan je uiterlijk, wat afleidt van belangrijker zaken.

Veelzeggend is het dat Monfils in onze dagen haar boek laat verschijnen. Het is in lijn met de uitgave van de oud-scriba van de Protestantse Kerk, dr. Arjan Plaisier, die een jaar of vier geleden *Zorg voor de ziel* schreef. Hij pleitte in de actuele zoektocht naar vormen van spiritualiteit voor het openen van de bronnen van de christelijke traditie. Zorg voor onze eigen

ziel, in de jacht van het leven en de verplating van ons bestaan kan je er zomaar aan voorbijgaan.

Schade aan je ziel

Onze ziel – dat is ons leven, ons bestaan, ons 'ik'. Als M'Cheyne in zijn gedicht 'Mijn ziel' aanspreekt, dan richt hij zich tot zichzelf. Hij staat hiermee in de traditie van de psalmen, zoals Psalm 62:

*Mijn ziel is immers stil tot God,
van Hem wacht ik een heilrijk lot,
Hij immers zal mijn rotssteen wezen.*

.....
*Aanzien en rijkdom, macht en
gezondheid geven ons geen toegang
tot het Koninkrijk van Christus*
.....

De verbinding tussen 'ons leven' en 'onze ziel' klinkt uit de mond van de Heere Jezus als Hij de discipelen over Zijn lijden begint te onderwijzen. Ernstig en appellerend stelt Hij (Mark.8:36) de vraag naar mijn bestaan (zie de meditatie op p.3): 'Want wat zal het een mens baten als hij heel de wereld wint en aan zijn ziel schade lijdt? Of wat zal een mens geven als losprijs voor zijn ziel?' Hier klinkt een radicaal woord, gaat er uiteindelijk een streep door aanzien en rijkdom, macht en zelfs gezondheid. Die geven ons geen toegang tot het eeuwig Koninkrijk van Christus. Zelfverloochening, kruisdragen en Hem volgen zijn daartoe geboden.

De voorganger van een van de twee overgebleven christelijke gemeenten in Jos, een stad in Nigeria, had het begrepen. Vier keer was er een bomaanslag op zijn gemeente geweest, de laatste keer met 21 doden als gevolg. Een metaaldetector bij de ingang controleerde of er geen wapens de kerkdienst binnengesmokkeld werden. Toen ik de voorganger na afloop vroeg of hij niet bang was, uitte hij verbazing: 'Waaróm? Onze belagers kunnen niets, helemaal niets. Ze kunnen alleen maar ons lichaam doden.' In dit geloofsvertrouwen had hij Jezus aan zijn zijde, Die ons leerde: 'En wees niet bevreesd voor hen die het lichaam doden en de ziel niet kunnen doden, maar wees veeleer bevreesd voor Hem Die zowel ziel als lichaam te gronde kan richten in de hel.' (Matt.10:28)

»

Goede baan

De wereld willen winnen, het kan gelijk opgaan met het verliezen van je ziel. Het zou zomaar kunnen dat we als kinderen van onze tijd in ons denken wereldgelijkvormig geworden zijn. 'Mijn kleindochter heeft een kring van vrienden met allemaal een goede baan', een zin die te variëren is als we graag zien dat onze kinderen groter wonen, meer verdienen of luxer kunnen leven. Het zijn uitspraken die het verlangen van mijn hart tonen.

...

Lichaam en ziel, onze verlangens voor nu en voor later, ze raken aan de verhouding tussen tijd en eeuwigheid. Het gevaar om aan te zien wat voor ogen is, bedreigt altijd weer de gemeente van Christus. Om die reden schrijft Paulus aan de gemeente van Korinthe: 'Als wij alleen voor dit leven op Christus onze hoop gevestigd hebben, zijn wij de meest beklagenswaardige van alle mensen.' Niemand is er dan slechter aan toe dan jij - zo sterk klinken de woorden in een hoofdstuk (1 Kor.15) dat spreekt over vergankelijkheid en onvergankelijkheid.

Bevriend zijn met

Het Evangelie toont ons een totale omkering van het denken van elke tijd en leert ons de orde van het Koninkrijk. Wie zou er, ook vandaag, bevriend willen zijn met de rijke man uit Lukas 16, iemand die elke dag zijn uren vulde met vrolijkheid en overdaad? Zijn kleding was van dure stof, zijn schuren konden zijn welvaart niet aan. Tussen drie lijnen speelde zich zijn leven af: de begeerte van het vlees, de begeerte van de ogen, de hoogmoed van het leven, terwijl de profeten hem wel gezegd hadden dat de wereld voorbijgaat met haar begeerten.

En, wie zou bevriend willen zijn met de bedelaar Lazarus, die honden tot zijn vrienden had, honden die zijn zweren likten? Ondanks deze zware omstandigheden wist hij van de God van Jakob (Ps.146), 'Die voor eeuwig de trouw bewaart, Die de onderdrukten recht doet, Die hongrigeren brood geeft.'

Eigendom van

Zorg voor onze ziel, dat is waar de kerk, om zo te zeggen, goed in zou moeten zijn. De gerichtheid op God en op het leven met Hem maakt dat ambtsdragers in hun pastoraat met Zijn beloften bij de mensen zijn. De kinderen in de gemeente mogen met de Heidelbergse Catechismus immers al leren dat hun enige houvast is dat ze met lichaam en ziel het eigendom van Jezus Christus zijn, 'mijn getrouwe Zaligmaker'.

Bij Hem komt onze ziel tot rust, wordt onrust tot stilte. Als David moet zeggen dat zijn geest bezweek, dat niemand naar hem omzag en zorgde voor zijn ziel (Ps.142), volgt de belijdenis dat 'U mijn toevlucht

De wereld willen winnen, luxer willen leven kan gelijk opgaan met het verliezen van je ziel.

bent in het land van de levenden.' Hoe zwaar het leven kan zijn en hoe sterk de afbraak kan inzetten, de troost is er als je gelooft dat onze Zaligmaker 'mijn pad gekend heeft'.

Verkondiging van Christus

Zorg voor de ziel is daarom als eerste de verkondiging van Christus, het onderwijs over Hem. Ooit sprak Hij: 'Mijn ziel is zeer bedroefd, tot de dood toe' - en toen was er niemand die zorgde voor Zijn ziel, niemand die met Hem waakte. Jesaja 63 sprak er reeds over: 'In al hun benauwdheid was Hij benauwd.'

Bij deze Heiland vinden we niet alleen de klacht, Hij gaat ons in de jubel evenzeer voor:

*Loof, loof de HEER, mijn ziel, met alle krachten;
Verhef Zijn naam, zo groot, zo heilig t' achten; (...)
treft iemand druk, Hij wil de druk verlichten,
en hart en mond vervullen met Zijn vreugd.*

Aandacht voor mijn ziel is daarom leven met Hem, overgave aan Hem, stil worden voor Hem. Een leven zonder God betekent zelfmoord voor de ziel, las ik ergens. In de concentratie op wat haar roeping is, mag de kerk dit voor ogen houden. Met deze woorden is onze Nederlandse samenleving ondertussen getekend, een maatschappij die grotendeels zonder God leeft.

Tegelijk doen ook menselijke relaties mee, vriendschappen die in de zorg voor het innerlijk van elkaar onmisbaar zijn, die je als christen mag onderhouden. En het is de stilte die voedingsbodem is voor aandacht voor onze ziel, stilte die voor veel mensen in ons land schaars geworden is. Om die reden tot slot enkele regels van C.S. Adama van Scheltema, uit zijn bundel *Uit stilte en strijd*:

*Min (heb lief, red.) de stilte in uw wezen,
zoek de stilte die bezielt,
zij die alle stilte vrezen
hebben nooit hun hart gelezen,
hebben nooit geknield. ■*

P.J. Vergunst
is hoofdredacteur
van De Waarheids-
vriend.

Column

Zielzorg

W e zijn het woord misschien een beetje kwijtgeraakt: zielzorg. Vroeger was het de benaming voor het pastoraat. Of misschien wel breder: werk in de gemeente van Christus is zorg voor zielen. In het gebed, in de preek, in de catechese en in het pastorale gesprek.

Het woord ‘ziel’ drukt meer uit dan dat wij enkelingen zijn en dat we een innerlijk hebben. De enkeling, dat klinkt erg ‘alleen’. En innerlijk, is dat niet wat te veel naar binnen gekeerd? In de oudere bijbelvertalingen is de ziel een uitdrukking voor veelkleurig palet: de ziel kan juichen en treuren, de ziel is gewond of vol verlangen. Meer dan de mens als ‘enkeling’ wijst de ziel ons op onze oorsprong: de mens werd tot een levende ziel door de adem van God. Daarmee bestaat de ziel in de Bijbel niet op zichzelf, maar alleen in relatie tot de Schepper.

In boektitels als *Balsem die de ziel geneest* (Henrico ter Beek), *Kijk op de ziel* (Martine Oldhoff) en *Van ziel tot ziel* (Thomas Moore) blijkt dat de ziel weer terugkeert. De mens is meer dan zijn lichaam. Zoals eerder nog wel eens klonk: de mens is meer dan een ziel. Beide zijn ongetwijfeld waar.

Laten we ook in de (kerkelijke) praktijk maar weer wat meer onbekommerd over de ziel spreken. En zeker als het gaat om het pastoraat.

Nu is pastoraat veelal omgeven door problematische situaties. Veel ouderlingen en predikanten herkennen de reactie van een gemeentelid aan de telefoon: ‘Fijn dat u belt, maar het gaat goed hier. Misschien dat u beter bij iemand langs kunt gaan die het nodig heeft.’ Veel pastorale literatuur gaat over omgaan met mensen in situaties van crises. Dat is ook een belangrijk aspect, zeker als de tijd schaars is en de gemeente groot.

Zielzorg gaat over iedereen. Want ook al is er niet iets waar je een hulpverlener voor nodig hebt, een psycholoog of pastor – dat er iemand luistert naar wat zich in je ziel roert en met je bidt om meer van de Geest, daar knapt ieder mens van op. Beter gezegd: daar leeft iedere ziel van op.

*Dat er iemand
luistert naar wat
zich in je ziel
roert en met je
bidt om meer
van de Geest,
daar knapt ieder
mens van op*

Dr. T.T.J. Plezier
is universitair docent
Praktische theologie
aan de PThU, vestiging
Groningen.

Psychische hulpverlening en pastoraat (1, onderlinge verhouding)

Het leven aankunnen

Eén op de vijf Nederlanders heeft psychische problemen. Het kan dus niet anders of iedere werker in het pastoraat krijgt hiermee te maken. Psychologische inzichten kunnen het pastoraat verrijken. Tegelijk is de vraag wat een gezonde verdeling tussen zielzorg en geestelijke gezondheidszorg is.

Tekst: ds. P. Nobel

Zowel in het pastoraat als binnen de hulpverlening wordt gezorgd voor de medemens met problemen. Bij beide worden gesprekken gevoerd en is er aandacht en contact met de mens in nood. Zowel de pastor als de (christen)hulpverlener werkt vanuit de hoop op herstel, hoop die gevoerd wordt door het christelijk geloof.

Toch zijn er zeker verschillen tussen pastoraat en hulpverlening. Binnen het pastoraat staat het geloofsperspectief centraal. Het is gericht op het herstel van wie je bent als mens van God en als mens voor God. Binnen de hulpverlening of geestelijke gezondheidszorg (ggz) staat het gezondheidsperspectief centraal. Het gaat vooral om het verminderen of beter hanteren van psychisch lijden. Het geloofsleven doet hierin mee en een goede hulpverlener legt ook verbinding met de geloofsdimensie van deze nood, maar dat staat niet voorop.

Begripsverheldering

Zowel pastoraat als ggz houdt zich dus bezig met de zorg voor de ziel, alleen op een verschillende manier. Binnen de ggz wordt gesproken over de psyche van de mens, in het pastoraat over de ziel van de mens. Wanneer we in het pastoraat over de mens spreken met behulp van het begrip ziel, helpt het om de vraag naar het 'wat' en het 'wie' van de mens als schepsel van God op een nieuwe manier te stellen. Nu is pastoraat een breed begrip en pastoraat is ook veelzijdig. Veel pastoraat is psycho-pastoraal van aard. Nu is de pastor geen hulpverlener of therapeut en moet hij als dat nodig is, altijd doorverwijzen naar de hulpverlening. Tegelijk moet er bij predikanten, ouderlingen en bezoekerbroeders en -zusters wel kennis zijn van de psychologie, van psychische stoornissen en van vormen van behandeling en therapie.

Het psycho-sociale

Sinds de jaren zestig van de vorige eeuw is er sprake van een psychologische benadering binnen het pasto-

raat als reactie op de kerugmatische (verkondigende) eenzijdigheden van de dialectische theologie (protestantse theologische stroming die ontstond in de jaren na de Eerste Wereldoorlog en die benadrukt dat er een tegenstelling bestaat tussen God en de mens). Thurneysen was een vertegenwoordiger van deze theologie en zag pastoraat als verkondiging: het Woord dat zondags tot de gemeente als geheel komt, wil in het pastoraat aan de enkeling persoonlijk worden gebracht. Pastoraat is verkondiging van de vergeving van de zonden aan de enkeling. Maar niet elke nood is zondenood. Bovendien staan de werking van God en het psycho-sociale niet in een verhouding van concurrentie tot elkaar. Antropologie en theologie zijn met elkaar verweven.

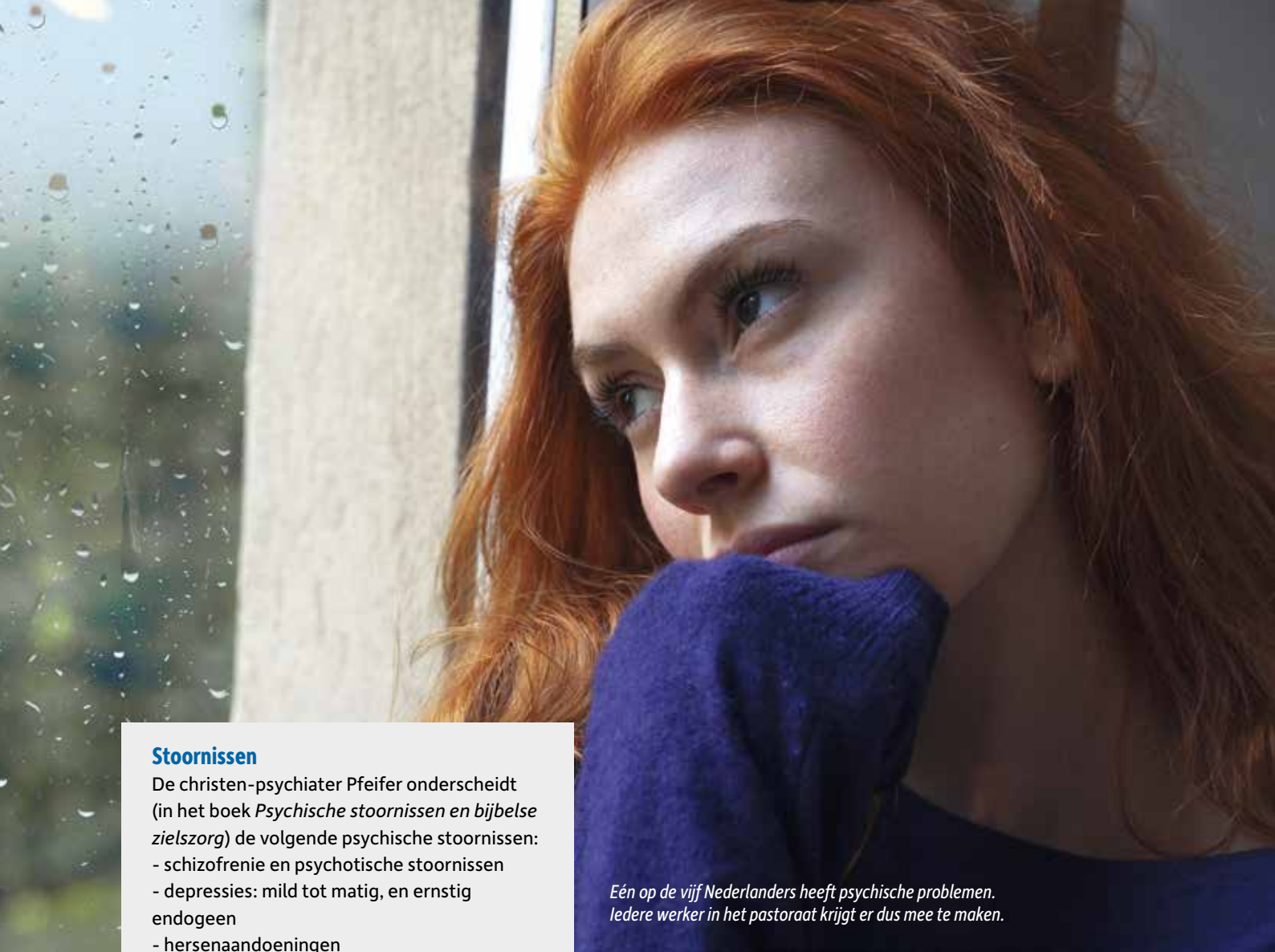
Psychologie in het pastoraat

De psychologie speelt op een aantal niveaus een rol in het pastoraat, zowel bij de pastor als bij de pastorant in de pastorale ontmoeting. Maar ook het contact zelf moet psychologisch doordacht worden. Ik denk allereerst aan de psycho-sociale problematiek aan de kant van de pastorant. Hij of zij is een mens met een ziel, met een psyche. Het psychisch functioneren werkt in op het hele menselijk bestaan, ook op de relatie met God (ziel) en de beleving daarvan. Te denken valt aan een depressie die ook het geloofsleven kleurt. In dit verband heb ik zelf veel geleerd van prof. dr. Hanneke Schaap-Jonker, die inzichten uit de psychologie wil toepassen in de pastorale begeleiding.

Daarnaast kan het contact-gebeuren tussen pastor en pastorant zelf ook gezien worden als hulpverlening. Het pastoraat kan een therapeutisch doel dienen of een therapeutische werking hebben. In dit verband noem ik prof. dr. Gerben Heitink, die in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw het perspectief van hulpverlening in de pastorale praktijk integreerde.

Systeembenaderingen bijvoorbeeld (zoals van Friedman en Nagy), die ingebracht worden in het pastoraat, kunnen pastoranten helpen om te gaan met crises. Denk daarbij aan verstoorde verhoudingen of vastgelopen situaties in het leven.

Daarnaast kan het pastorale contact als contact ook therapeutisch zijn. Het aangaan van contact als zodanig kan al een helende werking hebben. De pastorant leert om een pastor te vertrouwen en ervaart een luisterend oor. Hij of zij weet zich metterdaad gehoord en ontvangt erkenning voor zijn of haar probleem.

Stoornissen

De christen-psychiater Pfeifer onderscheidt (in het boek *Psychische stoornissen en bijbelse zielszorg*) de volgende psychische stoornissen:

- schizofrenie en psychotische stoornissen
- depressies: mild tot matig, en ernstig endogeen
- hersenaandoeningen
- ernstige neuroses (vaakst voorkomende stoornis): stoornis in de persoonsontwikkeling die zich uit in bepaalde symptomen (angst, dwang, melancholie, hysterie) of in bepaalde eigenschappen (geremdheid, onzekerheid, labiliteit, innerlijke conflicten)

Drie gebieden werken versterkend op het ontstaan van een psychische stoornis:

1. aanleg
2. omgeving/milieu
3. reactie op/interactie tussen 1 en 2

Ontstaan

Hoe ontstaan nu psychische problemen? (zie kader) Veel lichamelijke en psychische kwetsbaarheden zijn erfelijk. Denk bijvoorbeeld aan schizofrenie en endogene depressie (een depressie waarbij de oorzaak niet van buiten komt). Ook geboorteleidsels leiden vaak tot lichamelijke en psychische problemen. Waar komt onze persoonlijkheid vandaan? Is ze aangeboren of wordt ze door onze opvoeding gevormd? Het is inmiddels een oud debat: *nature* of *nurture*? De gegevens die voorhanden zijn, pleiten voor de visie dat aanleg door het milieu gestempeld wordt. Ieder mens maakt belastende ervaringen door, teleurstel-

Eén op de vijf Nederlanders heeft psychische problemen. Iedere werker in het pastoraat krijgt er dus mee te maken.

lingen en ziekten. Er hangt veel af van de ervaringen die een kind in de eerste drie tot zes jaar opdoet. Is er sprake van geborgenheid, liefde, grenzen of juist niet? Bij mensen met een aangeboren kwetsbaarheid kunnen belastende ervaringen aanleiding geven tot zware psychische crises.

De innerlijke houding ten opzichte van kwetsbaarheid enerzijds en ongunstige omstandigheden anderzijds vormen de derde factor die problemen bevoornden. Hoe gaat een mens met belastende ervaringen om? Hoe je over een bepaalde gebeurtenis denkt, hoe je die dus waardeert, bepaalt de menselijke reactie: een gebeurtenis roept een gevoel op, maar wat is de waardering van een gebeurtenis? De waardering wordt bepaald door denkbeelden over hoe je gelukkig kan worden of vrede kan vinden met God, jezelf en anderen. Die denkbeelden zijn weer gekleurd door vroegere positieve of negatieve ervaringen.

Balans

Het doel van de psycho-pastorale zorg van de pastor is niet allereerst dat mensen weer gezond worden. Dat is niet altijd mogelijk. Het gaat om het aankunnen van het bestaan in deze wereld met al haar grenzen. Dat de draaglast en de draagkracht meer in balans komen met elkaar. »

WOORD HOUDEN

Dat is waar de SGP voor staat.

Dat we ons houden aan ons woord.
Als man en vrouw door elkaar trouw te zijn.
Als politici door te doen wat je belooft.
Als mensen onderling door de waarheid te spreken.

Dat we ons óók houden aan hét Woord!
Door het op te nemen voor ongeboren kinderen.
Door gezinnen meer op waarde te schatten.
Door pal te staan voor ieders veiligheid.
Door vriend te zijn van het volk van Israël.

De SGP is...

In politiek Den Haag een baken van rust.
De partij die erom bekend staat dat ze Woord houdt.

The SGP logo is displayed in white, bold, sans-serif capital letters on an orange triangular background that points towards the bottom right corner of the page.

SGP

FOTO DIRK HOL

Pastoraat betekent hulp bij het aankunnen van het leven op grond van wat de Bijbel zegt. Pastoraat als zielszorg is meer dan een gesprek over geloofsvragen. Zielszorg zoals die ons uit de Bijbel tegemoetkomt, vraagt niet allereerst naar het waarom, maar geeft hulp bij het begrijpen van het waartoe en bij het richten van het leven op een nieuw waarheen. Zo denk ik aan een pastorant die vanuit zijn geloof in God zijn vrouw met ernstige psychische stoornissen trouw bleef, vanuit zijn eens gegeven huwelijksbelofte. Hij zag uit naar Gods heerlijke toekomst zonder pijn, verdriet en psychische stoornissen.

Bijbelse aanwijzingen

De Bijbel geeft verschillende aanwijzingen die mensen met hun kwetsbaarheden kunnen helpen bij het opgewassen zijn tegen het leven. Paulus vermaande de eerste christenen een veelzijdige aanpak voor het pastoraat te ontwikkelen. Ik denk daarbij aan 1 Thesalonicenzen 5:14:

- wijs hen die ordeloos leven terecht
- bemoedig de moedelozen
- ondersteun de zwakken
- heb geduld met iedereen

Voor de pastor betekenen deze punten dat hij in staat moet zijn verschillende pastorale situaties op de juiste manier te ordenen (gedifferentieerde diagnose). Hij moet in staat zijn onderscheid te maken tussen hen die ordeloos leven, moedelozen en zwakken. 'Hen die ordeloos leven' zijn mensen die doorgaans best in staat zijn hun leven de baas te worden. Maar ze leven in zonde en gedragen zich zo dat ze wel problemen moeten krijgen. Ze hebben vermaning nodig, correctie. Te denken valt aan zware verslavingen. Onder 'moedelozen' verstaan we die mensen die, beperkt door moeilijke levensomstandigheden en innerlijke conflicten, een crisis doormaken. Vaak lijden ze aan somberheid of depressie, minderwaardigheidsgevoelens, remmingen en angsten, die ook invloed hebben op hun geloofsleven. De 'zwakken' zijn mensen die vanwege lichamelijke en psychische beperkingen duidelijk gehinderd worden in hun bestaan. In Gods ogen echter zijn ze niet minderwaardig. Ze hebben in het bijzonder een ontfermende en liefdevolle benadering door hun medebroeders en zusters (in het pastoraat) nodig.

Troostende woorden

Verschiedende problemen moeten met verschillende middelen worden aangepakt (gedifferentieerde therapie). Doe depressieve mensen geen onrecht door hen in hun overdreven schuldgevoelens aan te zetten tot berouw. Ze hebben meestal al vanwege het plegen van de kleinste zonde om vergeving gevraagd. Overtuig mensen die seksueel zijn misbruikt, niet door te zeggen dat 'vergeving' de oplossing is. Daar zijn zij niet mee geholpen.

Lopen gereformeerde zielzorgers niet het gevaar de nadruk te leggen op vermanende, corrigerende zielszorg? In de omgang met mensen met psychische kwetsbaarheden is het echter heel belangrijk de troostende woorden van de Bijbel te ontdekken en de kracht van het gebed om vol te houden in moeilijke omstandigheden.

Kleuren zien, een casus

Een jonge man van dertig jaar komt bij zijn pastor omdat hij sterk met bidden en bijbellezen bezig is en nog vragen heeft over het werk van de Heilige Geest. Hij is een gelovige, betrokken en stabiele man en enthousiast over zijn Heere en Heiland. Wel heeft hij de laatste tijd last gehad van stressvolle zaken. In het gesprek vertelt hij dat hij sinds kort kleuren kan verbinden met het werk van de Heilige Geest. Zo is de Heilige Geest rood gekleurd, maar hij ziet op het werk ook veel zwart om zich heen. Ook bij zijn schoonfamilie ervaart hij dat zwart, omdat die niet altijd zo sterk met het geloof bezig is als hij. Hij vraagt zich af of hij deze inzichten moet delen met zijn schoonfamilie.

Vragen:

1. Wat zou u hem willen vragen?
2. Waar denkt u zelf aan als u deze casus leest?
3. Welk advies zou u deze broeder geven?

De zin van het leven

Het pastoraat wordt dus verrijkt door kennis van de psychologie en van psychische stoornissen. Op verschillende manieren en op verschillende momenten kan de pastor dit inbrengen in pastorale gesprekken. Tegelijk is de pastor geen hulpverlener of therapeut. Als dat nodig is, moet hij altijd doorverwijzen naar de hulpverlening. Het pastoraat heeft zijn eigenheid. In gesprekken met de pastor komen geloof en zingeving expliciet aan de orde. Dat is zijn corebusiness om zo te zeggen. Juist daaraan is ook veel behoefte in deze tijd. Wat is de zin van mijn leven? Waarom gebeuren deze dingen in mijn leven en in deze wereld? Welke plek heeft de Heere God hierin?

Dat meer mensen vandaag naar de psycholoog gaan dan naar de pastor, heeft (naast andere factoren zoals de ontkerkelijking van Europa) ook te maken met het alomtegenwoordige idee dat je als mens gelukkig moet zijn en daar ook recht op hebt. Ben je niet gelukkig, dan heb je een probleem en moet je daarvoor hulp zoeken, zo lijkt de achterliggende veronderstelling.

Niet zonder reden schreef de bekende psychiater-psychotherapeut Dirk de Wachter in 2019 het boek *De kunst van het ongelukkig zijn*. Daarin zegt hij: 'Streven naar geluk als levensdoel is een vergissing. Streven naar zin en betekenis, daarentegen, is waar het leven om draait.' Dat heeft de kerk al veel langer in huis. Misschien doet ze daar te weinig mee... ■

Ds. P. Nobel
is predikant van de hervormde wijkgemeente Ichthus te Noordwijk en lid van het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond.

Volgende week het slot van dit tweeluik, dat inzoomt op het gebruik van genoemde systeembenaderingen in het pastoraat en hoe die pastoranten kunnen helpen.

In de Psalmen zijn mensen in gesprek met zichzelf, met de medemens en met God

De weg naar binnen

Er is geen bijbelboek waarin de ziel zo nadrukkelijk aanwezig is als in de Psalmen. Dat is niet verwonderlijk als je bedenkt dat de ziel alles omvat van het innerlijke leven – van zichzelf, voor de ander en vooral met God. Wat is de plaats van de ziel in de Psalmen en wat kunnen we daarvan leren?

Tekst: dr. A. Goedvree

In de filosofische en psychologische bezinning op de vraag wat de ziel is, zien we verschillende antwoorden en daardoor een groeiende onduidelijkheid. Is het innerlijke leven van een mens terug te brengen tot louter een neurologisch proces of is de mens meer dan zijn brein? Is ons bewustzijn slechts verbeelding of is het een mysterieuze dimensie van het mens-zijn? Waarom kunnen we wel allerlei ervaringen van de ziel in kaart brengen, maar nauwelijks onder woorden krijgen wat de ziel is?

Verlegenheid

We zien in onze cultuur een brede belangstelling voor het innerlijke leven. In boekwinkels zijn veel boeken en tijdschriften te vinden over psychische en spirituele zelfhulp. Door velen wordt een beroep gedaan op psychologen en coaches. We zien een verlegenheid ten aanzien van het omgaan met de ziel, het inwendige leven. Er is medisch veel mogelijk, technisch is zoveel bereikt en door social media zijn we verbonden aan platforms die beloven dat ze ons leven zullen veraangemen. Maar we weten niet meer hoe we moeten omgaan met onze ziel. We leven zo intens ‘naar buiten’ dat we de weg ‘naar binnen’ niet meer kennen.

Aards en goddelijk

Wat is de ziel volgens de Bijbel? De blauwdruk van de mens vinden we in Genesis 2:7: ‘Toen vormde de HEERE God de mens uit het stof van de aardbodem en blies de levensadem in zijn neusgaten; zo werd de mens tot een levende ziel’ (HSV: wezen). Wij zijn geformeerd (als een kunstwerk van een pottenbakker) uit de aarde en daarmee lichamelijk aan het aardse verbonden. De HEERE blaast de levensadem (*nismat chajjim*) in de mens en daarmee heeft hij een levensverbinding met God door Zijn adem. Zo wordt de mens tot een levende ziel (*nefesh*), waarmee benadrukt wordt dat de mens een eenheid is van het aardse lichaam en de goddelijke levensadem.

Het onderscheid ligt daarin dat het lichaam meer de uiterlijke zijde en de ziel de innerlijke zijde van het menselijk leven vertegenwoordigt.

Vooral in de Psalmen wordt veel gesproken over de ziel. De psalmisten verbinden de ziel met diverse menselijke emoties in allerlei ervaringen van het leven. De ziel blijkt ‘communicatief ingesteld’ te zijn. De ziel is namelijk in gesprek met zichzelf, met de medemens en met God.

De ziel in relatie tot zichzelf

De mens is een zelfbewust wezen, hij is in gesprek met zichzelf. Dat gebeurt in de ziel. In de Psalmen zien we daar voorbeelden van. Denk aan de ziel die geschokt is (6:4), tot rust komt (25:13), verzwakt is (31:10), zich uitgiet (42:5), zich aanpakt (43:5), zichzelf gelukkig prijst (49:19), zichzelf het zwijgen oplegt (62:2,6), verzadigd is van het goede (63:6), die vast (69:11), die niet getroost wil worden (77:3), verzadigd is van ellende (88:4), overprikkeld is (94:19), tot rust komt (116:7), zich kwetsbaar weet (119:25), moe getreiterd is (123:4), zichzelf tot nederigheid maant (131:2), besef heeft van inzicht (139:14).

In relatie tot de ander

De ziel staat ook in relatie tot de ander. In de Psalmen is die ander meestal een vijand van de ziel. Zij vallen mijn ziel aan als een leeuw (7:3) en vervolgen die tot de dood (7:6), ze spreken tot mijn ziel vijandige woorden (11:1), ze willen mijn ziel vermoorden (31:14), graven een graf voor mijn ziel (35:7), mijn ziel is tussen leeuwen (57:5), ze loeren op mijn ziel (71:10), ze vergaderen tegen mijn ziel (94:21) en spreken kwaad tegen mijn ziel (109:20).

We zien dat de ziel, in relatie tot de ander, zich vooral bedreigd en kwetsbaar voelt. Het kan ook anders, zoals de mensen die mijn ziel ondersteunen (54:6).

In relatie tot God

De communicatie van de ziel blijkt in de Psalmen zich vooral te richten op God. In de relatie tussen God en de ziel blijkt Hij de Redder van de ziel te zijn (6:5), verlaat God de ziel zelfs in het graf niet (16:10), bekeert de ziel zich tot Hem (19:8), verkwikt Hij de ziel (23:3), heft de ziel zich op tot Hem (25:1), maakt Hij de ziel levend (30:4), kent Hij de benauwdheden van de ziel (31:8), verwacht de ziel Hem (33:20), verlost Hij de ziel (34:23), spreekt Hij tot de ziel van heil (35:3), verlangt de ziel naar Zijn genezing en verge-

ving (41:5), schreeuwt de ziel tot Hem (42:2), dorst de ziel tot Hem (42:3), hoopt de ziel op Hem (42:6), ondersteunt Hij de ziel (54:6), is de ziel stil voor Hem (62:2), klampt de ziel zich vast aan Hem (63:9), zingt de ziel vrolijk voor Hem (71:23), beschermt Hij de kwetsbare ziel (74:19), bewaart Hij de ziel (86:2), verblijdt Hij de ziel (86:4), vertroost Hij de ziel (94:19), wacht de ziel op Hem (130:6) en versterkt Hij de ziel (138:3).

Christus en de Psalmen

Jezus Christus is de Zoon van God, Die waarachtig mens is geworden. Heel het mens-zijn 'naar buiten' en 'naar binnen' heeft Hij gedragen en beleefd. Hij kent dus ook het innerlijke leven van de ziel. Juist Hij leefde bij de Psalmen. Die heeft Hij ook vervuld (Luk.24:44). Zo gaf Hij Zijn doorleefde ziel (in Zichzelf, met de ander en voor Zijn Vader) als een losprijs voor velen (Mark.10:45).

Alles van de hoogten en diepten van ons zielenleven ging met Hem mee aan het kruis, door het graf, naar de hemel tot aan 's Vaders rechterhand. Het doel daarvan is om alles van onze ziel (samen met ons lichaam) te verzoenen en te verheerlijken. Hij is en geeft wat wij nodig hebben, om weer een levende ziel te worden.

Verwaarloosd terrein

In onze tijd weten velen niet meer hoe je de weg naar binnen gaat. De ziel is een verwaarloosd terrein. Dat verklaart veel van het brede onvermogen om voor het eigen psychische welzijn te zorgen, van de groeiende maatschappelijke polarisatie en van de voortgaande secularisatie. Ook in de kerk ontbreekt vaak inzicht in het innerlijke leven. En dat terwijl we op dit gebied zo'n rijke traditie en erfenis hebben gekregen. Dat heeft ook in de christelijke gemeente gevolgen voor de relaties met God, met de naaste en met onszelf. Daarom is het de opdracht van de kerk om in deze tijd en cultuur mensen van de ziel te zijn, mensen die de weg naar binnen kennen. Daarvoor heeft Christus de levendmakende Geest verworven en uitgestort. Door het geloof mogen wij hernieuwde levende zielen worden. Onze Zaligmaker kent de behoeften van onze ziel en Zijn Heilige Geest wijst ons de weg in onze ziel. Zijn verzoenend werk herstelt de relaties met God, met de ander en met onszelf.

Daarbij kunnen de Psalmen gelezen worden als routekaarten van de ziel. We zijn geroepen om biddend met de Psalmen de weg naar binnen in de ziel te gaan. De kerk van Jezus Christus bloeit als mensen weten wat er in de ziel omgaat en wat de ziel nodig heeft. ■

De Psalmen kunnen gelezen worden als routekaarten van de ziel. Ze wijzen de weg naar binnen.

Dr. A. Goedvree
is predikant van de hervormde gemeente te Hoevelaken, Stoutenburg en Achterveld.

God kent waarde toe aan héél Zijn schepping, aan mens en dier

De levensadem

In de veehouderij én bij onze keuzes als consument zou voorop moeten staan dat dieren zich natuurlijk kunnen gedragen.

Vorige maand werd hij één jaar, ons katertje Jip. Natuurlijk hebben we hem extra verwend met honderd kusjes en kattennijlen. Is onze liefde voor Jip niet wat overdreven? Misschien, maar ook in de Bijbel hebben dieren een bijzondere plek. En niet alleen dieren, héél de niet-menselijke schepping.

Tekst: Carla Dik-Faber

Als kind ben ik opgegroeid met het idee dat de mens de ‘kroon op de schepping’ is. Het zijn woorden die niet in de Bijbel staan en die miskennen dat we deel zijn van Gods schepping. Misschien omdat we stiekem liever zoals God willen zijn? Intussen weten we dat de sabbat de kroon op de schepping is en worden we door het scheppingsverhaal zelf op onze plek gezet. Zo delen we de zesde scheppingsdag met de landdieren: het vee, kruipende dieren en wilde dieren (Gen.1:24). Pas daarna, bij wijze van spreken op een

vrijdagnamiddag, wordt de mens geschapen. Dat zou ons nederig moeten maken. De schepping is niet antropocentrisch maar theocentrisch: niet de mens, maar God is het middelpunt van de schepping.

Soortenrijkdom

Behalve de scheppingsdag is er meer dat we delen met dieren. Zo zijn we allebei uit het stof van de aarde geschapen (Gen.2:7,19). En allebei krijgen we de opdracht om ‘vruchtbaar’ en ‘talrijk’ te zijn (Gen.1: 22,28). Voor allebei is er een plek op aarde en het is beschamend om te zien hoeveel leefgebied van dieren (en planten) door menselijk handelen – verstedelijking, verandering in grondgebruik, vervuiling – verloren is gegaan. Nu de soortenrijkdom achteruit holt, kunnen we onszelf de vraag stellen of we de volheid van God nog kunnen leren kennen door Zijn schepping (Rom.1:20). Langzaam verstomt nu de lofzang, terwijl héél de schepping wordt uitgenodigd om daaraan deel te nemen (Openb.5:13).

Zielsverwantschap

'Toen vormde de HEERE God de mens uit het stof van de aardbodem en blies de levensadem in zijn neusgaten; zo werd de mens tot een levend wezen.' (Gen.2:7) Ook dieren hebben van God de levensadem ontvangen, zoals bijvoorbeeld te lezen is in Genesis 6:17 en 7:15. In het woord voor 'levend wezen' (*nefesh chajjah*) dat in Genesis 2:7 gebruikt wordt, vinden we het Hebreeuwse woord voor 'ziel' (*nefesh*) terug. De mens wordt door God beziel. Dit zijn dezelfde Hebreeuwse woorden die staan geschreven in onder andere Genesis 1:20, 24 en 30, Genesis 2:19 en Genesis 9:12, 15 en 16 waar het gaat over dieren. Mijn voorzichtige conclusie is dat er meer zielsverwantschap is met dieren dan we geneigd zijn om te denken.

Heerschappij

Een wezen-lijk verschil tussen mens en dier is dat mensen beeldragers van God zijn en in die hoedanigheid de heerschappij toegewezen krijgen (Gen.1:26). Een prachtige uitdrukking daarvan vind ik het noemen van de namen door Adam: 'Zoals Adam elk levend wezen noemen zou, zo zou zijn naam zijn.' (Gen.2:19)

Ik woon aan de rand van de Utrechtse Heuvelrug, maar ik moet bekennen dat ik weinig namen van vogels, planten en insecten ken. Als je de naam van iets of iemand kent en noemt, geef je daarmee aan 'ik zie jou, jij bent waardevol'. Het noemen van de namen van Gods schepselen lijkt mij het begin van zorg voor de schepping.

Bondgenoten

God sluit een 'eeuwigdurend verbond' met mensen, dieren en zelfs heel de aarde! (Gen.9) Ook hieruit blijkt de waarde die God toekent aan héél Zijn schepping. Mensen staan niet boven de schepping, maar zijn daar onderdeel van. Mens en dier zijn bondgenoten. Dit brengt met zich mee dat er een bepaalde lots-verbondenheid is. We vinden dit terug op talloze plekken in de Bijbel. Denk aan de zondvloed, maar bijvoorbeeld ook aan het vasten door mens én dier (Jona 3:7) en lees eens Hosea 4:3. Mensen keren zich af van God en zondigen en dieren worden meegesleurd in de gevolgen daarvan. Omgekeerd geldt ook dat er in Christus bevrijding is voor heel de schepping (Rom.8:21).

Een onsje minder

Het houden van landbouwhuisdieren voor melk, vlees, wol etc. is een onderwerp waar veel over te schrijven valt. In ieder geval is duidelijk dat dieren 'naar hun aard' zijn geschapen (Gen.1:12,21,24,25). In de veehouderij én bij onze keuzes als consument zou voorop moeten staan dat dieren zich natuurlijk kunnen gedragen. Het eten van vlees lijkt mij op bijbelse gronden iets dat tijdelijk door God wordt toegestaan, met Jezus Zelf als belangrijk voorbeeld.

Tegelijkertijd is het eten van vlees vanuit het perspectief van de schepping én het eschatologisch perspectief (Jes.11:6-9) nauwelijks verdedigbaar. Zeker niet in de hoeveelheden die vandaag de dag genuttigd worden, met alle problemen voor milieu en gezondheid die dat met zich meebrengt. Een onsje minder zou geen kwaad kunnen.

Dierenrechten

De Bijbel spreekt niet expliciet over dierenrechten, maar er zijn zeker wel morele aanwijzingen voor onze omgang met dieren. Opvallend vind ik Deuteronomium 25:4 met het korte zinnetje 'Een rund mag u niet muilkorven als hij aan het dorsen is.' Een voorschrift te midden van allerlei sociale regelgeving. Te denken valt ook aan het sabbatsgebod dat geldt voor dieren (Ex.20:10; Deut.5:14). Het zevende jaar moet het land met rust gelaten worden en is de opbrengst voor de armen en de wilde dieren (Ex.23:11, 'dieren van het veld'). Wat leert ons dit over onze omgang met wilde dieren?

.....

God geniet van Zijn schepping, die Hem looft en prijst

.....

Twintig jaar geleden deed de Partij voor de Dieren voor het eerst mee met de Tweede Kamerverkiezingen (de kiesdrempel werd net niet gehaald; in 2006 kreeg de partij twee zetels). Misschien voelt dat ongemakkelijk, maar wijst deze partij ons niet bij voortdurend op zaken die wij eigenlijk allang weten (maar niet doen), omdat het eeuwenoude bijbelse wijsheden zijn?

Opnieuw verbinden

De Bijbel verhaalt uitvoerig over de schoonheid van de schepping. Behalve in het scheppingsverhaal vooral in Job 38-39 en Psalm 104. Het is duidelijk dat God geniet van Zijn schepping, die Hem looft en prijst. De woorden van Psalm 98:4 'Laat de rivieren in de handen klappen, de bergen tezamen vrolijk zingen' zijn misschien minder een metafoor dan wij geneigd zijn te denken: wij horen het klappen en zingen van de natuur niet, maar God hoort het. Het doet mij pijn dat er door klimaatverandering, verlies van biodiversiteit en milieuvervuiling zoveel kapotgaat, omdat ik denk dat het God pijn doet. Het is nodig dat wij ons opnieuw tot de rest van de schepping gaan verhouden, leren om ons opnieuw daaraan te verbinden. Zoals God het bedoeld heeft in Zijn verbond dat vernieuwd is in Christus. Dat de Theologische Universiteit Utrecht een leerstoel voor christelijk ecologisch denken heeft ingesteld (zie p. 21), is hoopvol. Er valt namelijk nog veel te ontdekken en te leren uit Gods Woord. ■

Dr. Carla Dik-Faber is projectleider GroeneKerken en ze studeert theologie aan de ETF in Leuven.

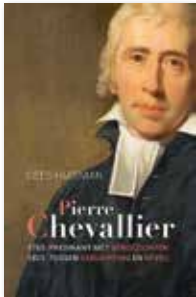
Cees Huisman

Pierre Chevallier 1760-1825.

Predikant met vergezichten tussen Verlichting en Réveil.

Uitg. Verloren, Hilversum; 272 blz.; € 29.

De naam Pierre Chevallier is niet direct een bekende naam, maar de ondertitel maakt nieuwsgierig. Wat een roerige tijden tussen 1760 en 1825. Het is de tijd van de Verlichting, waarin de Rede steeds meer

gids wordt voor het dagelijks leven, maar ook in de wetenschap en in de theologie. Vol accent op het zedelijk leven en de vooruitgang die mogelijk wordt als we Rede-lijk gaan leven. Dat vinden we in onze Republiek terug onder andere in de strijd tussen de patriotten en de prinsgezinden en in de Franse Revolutie met het motto 'Vrijheid, gelijkheid en broederschap'. Historicus en theoloog Cees Huisman beschrijft op zeer leesbare wijze het leven van Pierre, zijn jeugd en studententijd, zijn

optreden als predikant en zijn activiteiten in diverse Stichtingen. De auteur slaagt er goed in de ontwikkelingen op objectieve wijze weer te geven. Hij laat Pierre spreken, zonder hem te corrigeren of eigen meningen te geven. De lezer mag zelf meedenken.

Als bron wordt voor een groot deel van het boek de briefwisseling tussen vader Paul Chevallier en zijn zoon gebruikt. Ook andere brieven en notulen van stichtingen en kerkenraden fungeren als bron. Op prettig leesbare wijze neemt de auteur je mee in het leven van Pierre. Je beleeft de roerige tijden mee vanuit het hart en het hoofd van Pierre en ook van zijn vader.

Helder wordt ook de geestelijke ontwikkeling van Pierre zelf. Hij steunt de patriotten in hun streven naar vrijheid en meer democratie. Hij flirt met moderne Verlichtingsideeën. In vroege preken trekt hij algemeen gangbare dogma's als de godheid van Christus zelfs ter discussie. Dat tot ergernis van vader, die vooral bang was voor de carrière van zijn zoon.

Hij kiest openlijk voor de patriotten en als de Oranjes dankzij de Pruisische legers weer in oude macht hersteld zijn, weigert hij de eed van

trouw aan de Oranjes af te leggen, ook al kost hem dat zijn baan.

Later is hij toch actief als predikant, maar nu vooral binnen de Waalse Kerken. Daar lag wat minder accent op dogmatische kaders.

Steeds laat Pierre zien dat hij vertrouwt op Gods leiding in zijn leven. Hij verkeert in hogere kringen en geeft zelfs les in Nederlands aan koning Lodewijk Napoleon. Even zo meegaand is hij als de Oranjedynastie in koning Willem I weer op de troon komt. In alle wisselende omstandigheden wil hij consistent vertrouwen op God en de waarden van het christendom hooghouden. Ondertussen leef je mee met de ontwikkelingen in zijn denken en zijn reacties op veranderingen. Waar nodig geeft de auteur in een kort intermezzo een schets van de historische ontwikkelingen waardoor het verhaal weer goed te volgen is. Bijzonder is de toenemende affiniteit van Pierre met de Réveil-beweging. Hij heeft contact met Réveil-mensen als Da Costa, Bilderdijk, De Clercq. Hij werkt actief mee aan tijdschriften uit die kring en is zelfs actief in het bestrijden van al te Schriftkritische opvattingen vanuit het Verlichtingsdenken. Wat een contrast met zijn vroegere flirts met het Modernisme.

Vanuit dat gedachtegoed is Pierre actief betrokken bij de oprichting van het Nederlands Zendeling Genootschap en de Nederlandse Bijbel Stichting. Hij blijft wars van dogmatisch denken, maar wil vanuit een praktisch doorleefd christendom handen en voeten geven aan het Evangelie in de maatschappij. Dat zie je in zijn activiteiten in diverse genootschappen en stichtingen, ook in actieve betrokkenheid bij het Walenweeshuis in Amsterdam.

De auteur slaagt erin op meeslepende wijze je mee te nemen in het leven van Pierre met ook volle aandacht voor zijn gezin en zijn netwerken. Het wel en wee van de kinderen wordt beschreven. Soms ook met oog voor hun geestelijke ontwikkeling en de invloed van vader daarop en omgekeerd. Een prachtig beeld van een turbulente tijd vanuit het warme hart van Pierre, die telkens participeerde op veranderende omstandigheden. Het boek is professioneel opgezet met een uitgebreid notenapparaat, dat het geheel tot een wetenschappelijk geslaagd werk maakt. Een echte aanrader dus, uitermate geschikt voor mensen met een brede belangstelling voor theologie en (kerk)geschiedenis.

W.C. Groenewegen, Rijssen (docent kerkgeschiedenis bij de cursus TVG)

Dr. B. van 't Veld

Exodus deel 3, serie Prediking van het Oude Testament (POT).

KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht; 376 blz.; € 39,99.

Het derde en laatste deel van dit commentaar op het bijbelboek Exodus gaat over de hoofdstukken 25 t/m 40. De auteur, die in de jaren 1973-2008 werkzaam was als predikant en in 1985 promoveerde op

een oudtestamentisch onderwerp, heeft met deze uitgave binnen de serie 'Prediking van het Oude Testament' (POT) zijn commentaar op het gehele bijbelboek kunnen voltooien. Eerst gaat het in de genoemde bijbelhoofdstukken over voorschriften die God geeft voor de eredienst in de door Israël te bouwen tabernakel (25:1-31:18). Daarna wordt beschreven hoe het verbond door Israël wordt verbroken, maar door God wordt vernieuwd (32:1-34:35). Ten slotte komt ter sprake dat men de tabernakel vervaardigt (35:1-40:38).

Voordat een uitgebreid notenapparaat en een inhoudsvolle lijst met aanvullende literatuur wordt geboden, besluit het commentaar met een veelzeggende zin: 'Dankzij de trouw van God bestaat het volk Israël nog altijd, ondanks alle antisemitisme van verleden en heden, en heeft het samen met de gemeente van Christus toekomst (Rom. 9-11).'

Evenals in de voorgaande delen verliest de schrijver zich niet in twijfel-

achtige discussies over eventuele fasen in het ontstaan van de tekst, maar concentreert hij zich op de tekst zoals die voorligt en geeft hij veel aandacht aan woordherhalingen en opbouwpatronen. Na de exegetische van de perikoop volgt een paragraaf gewijd aan de prediking. Daarbij doet het geheel van het oudtestamentisch getuigenis mee en worden lijnen doorgetrokken naar het Nieuwe Testament. Juist dat laatste is een welkome uitwerking wanneer predikanten dit commentaar gebruiken bij de preekvoorbereiding. Het uitvoerig uitluisteren van de oudtestamentische tekst heeft het primaat, maar wordt vervolgens verdiept wanneer de tekst verstaan wordt binnen de totaliteit van de canon van de Heilige Schrift. Als illustratie daarvoor kan dienen wat de auteur schrijft naar aanleiding van Exodus 25:8 ('...zodat Ik in hun midden kan wonen...'): 'In het geheel van de christelijke canon kunnen we vanuit Ex. 25:8 een lijn trekken naar woorden die tot de kern van de nieuwtestamentische verkondiging behoren: "Het Woord is mens geworden en heeft in ons midden gewoond, vol van genade en waarheid" (Joh. 1:14) en "Gods woonplaats is onder de mensen, Hij zal bij hen wonen" (Openb. 21:3).'

Bij geluiden die vandaag de dag klinken dat het (soms) moeilijk is om vanuit de oudtestamentische teksten Christus te verkondigen, kan dit commentaar behulpzaam zijn. Want het is en blijft de roeping van elke prediker, in elke preek: 'Wij prediken Christus, de Gekruisigde.' (1 Kor.1:24a)

Ds. J.J. ten Brinke, Oud-Beijerland

Drie reacties op brochure
'Pastoraat. Ik zie naar je om'
(3, slot, handvatten)

Bewogen en betrokken

In de brochure 'Pastoraat. Ik zie naar je om' proef ik in alles dat ds. J. Belder pastoraal bewogen is en begrip heeft voor de verschillende kanten van een onderwerp. Hij heeft oog voor de mens en schrijft niet oordelend, wel verwijzend naar Gods Woord en de weg die de Heere ons wijst.

Tekst: Lia van der Neut

De brochure heeft een logische opbouw. Het begint met de ambtsdrager die verkozen of op een dubbeltal geplaatst wordt. Wat kunnen motieven zijn om een benoeming al of niet aan te nemen? Ds. Belder houdt ons hierbij een spiegel voor. Willen we de Heere en Zijn gemeente dienen, of gaat het om eigen eer? Hij laat zien dat God roept, maar belicht tegelijk de menselijke factoren die een rol kunnen spelen, zowel bij het aannemen van een benoeming als bij het bedanken ervoor.

De thuissituatie, mogelijke echtgenote en eventuele kinderen van de benoemde broeder worden hierbij niet vergeten. Ds. Belder benadrukt dat een ambtsdrager de steun van zijn vrouw en kinderen nodig heeft. En andersom dat de ambtsdrager thuis zijn rol van echtgenoot en vader moet vervullen zoals God het heeft bedoeld.

Wijs reageren

Vanuit zijn praktijkervaring als predikant belicht ds. Belder vervolgens verschillende onderwerpen waar ambtsdragers in het pastoraat mee te maken kunnen krijgen. Aan de orde komen: 'Kerkverlating', 'Trouw aan de eigen gemeente', 'Samenwonen', 'Onbeantwoorde kinderwens', 'In de moederschoot overleden', 'Huiselijk geweld', 'Gezin met één ouder', 'Je vrouw verliezen', 'Suïcide', 'Orgaandonatie' en 'Mantelzorger'. Soms gebruikt ds. Belder citaten uit de praktijk, waardoor de onderwerpen concreet worden gemaakt. Hij geeft geen pasklare oplossingen in mogelijke situaties, maar stelt verhelderende vragen en geeft handvatten. Deze handvatten kunnen de ambtsdragers

helpen om wijs te reageren als ze in het pastoraat een vergelijkbare situatie meemaken. In bijna elk hoofdstuk verwijst ds. Belder naar de Bijbel om te laten zien wat de Heere over het onderwerp zegt. Waar nodig moedigt hij aan om naast pastorale hulp ook andere professionele hulp in te schakelen. In sommige hoofdstukken geeft ds. Belder wat algemene informatie over het onderwerp, zodat de nodige basiskennis bij de ambtsdrager in het pastoraat aanwezig is.

Als de vrouw van de ambtsdrager niet achter hem staat, kan hij zijn taak niet goed vervullen.

'Pastoraat. Ik zie naar je om' is te bestellen door het overmaken van € 6,75 (incl. porto) op ING-rekening NL25 INGB 0002 9370 21, t.n.v. Gereformeerde Bond, Apeldoorn, o.v.v. brochure 'Pastoraat'. Wie er vijf of meer bestelt, betaalt € 6,00 per stuk. Vergeet niet uw adres te vermelden!

Bezoekzuster

De brochure is goed leesbaar geschreven. Hij helpt de ambtsdrager pastoraal te denken en te handelen. Daarom vind ik de brochure een aanrader voor elke ambtsdrager. Misschien is het een idee voor kerkenraden om af en toe een hoofdstuk te bespreken. De brochure lijkt zich vooral tot ambtsdragers te richten, maar kan ook goed worden gebruikt door vrouwen die bijvoorbeeld een taak vervullen als bezoekzuster. Voor echtgenotes van ambtsdragers is het zinvol om in elk geval de eerste twee hoofdstukken te lezen, waar ook wordt ingegaan op hun rol als 'vrouw van'. Want als de vrouw van de ambtsdrager niet achter hem staat, kan hij zijn taak niet goed vervullen.

Lijn uitgezet

Er zijn onderwerpen waar men in het pastoraat mee te maken kan krijgen die in deze brochure niet besproken worden. Er is echter een lijn uitgezet die altijd gevolgd kan worden. De lijn van bewogen en betrokken naar mensen omzien en hen brengen bij de goede Herder. ■

Lia van der Neut is bezoekzuster in de hervormde gemeente te Rijssen.

Dr. Aalders reikt geestelijke houding aan voor onze plaats in de kerk

Meer dan mensenwerk

Een christen heeft het niet zozeer getroffen met zichzelf, maar veelmeer met Christus. Uit Hem komt dat hoge zelfbewustzijn op.

De ‘Stichting Vrienden van dr. H.F. Kohlbrugge’ heeft er goed aan gedaan om de belangrijkste werken van dr. W. Aalders opnieuw uit te geven. Aalders’ boek *De Kerk, het hart van de wereldgeschiedenis*, bestaat uit een vijftal delen.

Tekst: ds. L.W. den Boer

De vijf delen in het boek zijn als volgt getiteld: ‘De tijd van de apostelen’, ‘De tijd van de kerkvaders’, ‘De tijd van de pausen’, ‘De tijd van de hervormers’ en ‘De tijd van de getuigen’. Dr. H. Klink heeft de uitgave voorzien van een fraaie inleiding.

Geding

Dr. Aalders (1909-2005) beschouwt de kerk als de planting van de Vader. Zo worden twee dingen tot uitdrukking gebracht, namelijk het wonder van haar oorsprong en haar historische wording – dat wil zeggen, haar plaats in de wereldgeschiedenis. Volgens Aalders neemt de apostel Johannes een bijzondere plaats in onder de apostelen. In navolging van deze apostel benadrukt Aalders het ‘getuigen’ (*marturein*) als een belangrijke roeping van de kerk. Getuigen veronderstelt een geding. De wereld zelf is in dit geding betrokken. Dit komt ook tot uitdrukking in het getuigenis van de apostel Johannes, wanneer hij in Openbaring 1:5 Christus de ‘Overste van alle koningen van de aarde’ noemt.

Bisschop

Aalders schrijft uitgebreid over het ambt van bisschop. Pas bij het heengaan van de apostelen ziet hij dit ambt tot volle ontplooiing komen. Het getuige-zijn ziet Aalders via dit ambt werkelijkheid worden. Aalders beschrijft ook de verworteling van de kerk in Europa. Ik citeer: ‘In geen werelddeel is de kerk dieper in de geschiedenis geworteld en als instituut voller tot ontplooiing gekomen dan in Europa.’ (p.101) Hij onderstreept in dit verband de grote betekenis van ‘de apostolische vestiging van de *Ecclesia* (kerk, red.) te Rome’.

.....

Zijn christenen te tobberig geworden?

.....

Vloek

De kerk heeft ook een organisatie. Hierover schrijft Aalders in het derde deel, ‘De tijd van de pausen’. In die organisatie van de kerk gaat het ook om haar ontplooiing als geestelijke gemeenschap. Die organisatie veronderstelt het ambt. Aalders schrijft enerzijds waarderend over het pausdom: ‘Dankzij het pausdom heeft de kerk de storm der barbaren, de anarchie der Longobarden, Albigenzen, Bogomilen en Manicheeërs kunnen weerstaan.’ (p.204) Anderzijds beschrijft Aalders ook hoe er steeds meer macht en gezag kwamen te liggen bij de Romeinse curie. Aal-

ders aarzelt niet om te schrijven dat de macht veranderd is van een zegen in een vloek.

Kerkhervorming

Aalders schrijft over de kerkhervorming als een nieuwe loot van de kerk als planting van de Vader. In de reformator Luther ziet hij het getuige-zijn van de kerk tot uiting komen. Niet in de laatste plaats in het verbanden van de pauselijke bul en de kerkelijke wetboeken. Aalders beschouwt dit als een cruciaal moment in de kerkhervorming. Die nieuwe loot van de kerk als planting van de Vader heeft in de Hervormde Kerk een landelijk stek gekregen. Van grote betekenis hiervoor is de synode van Emden geweest.

Godsverduistering

In het slotdeel, 'De tijd van de getuigen', schrijft Aalders over de tijd na de Franse Revolutie. Aalders plaatst de Revolutie tegenover de Reformatie. De Reformatie wilde terug naar de oorsprong van het christelijk geloof en de Revolutie wilde terug naar het ingeboren vrijheidsverlangen van de mens. De mens ziet zichzelf meer en meer als een geschiedemakend persoon die los van God zijn weg gaat, met alle gevolgen van dien.

De kerk heeft volgens Aalders geen antwoord op vragen waar zij door de Revolutie en het moderne geschiedenis-denken voor gesteld is. In de inleiding schrijft Aalders dat we leven in een tijd 'waarin het woord godsverduistering de existentiële ervaring is geworden van zeer velen die voorheen nog religieus en kerkelijk waren' (p.40). Aalders noemt in dit verband ook de wanhoop van het nihilisme.

Ik vermoed dat deze woorden vandaag alleen maar actueler geworden zijn. Hoe nu verder? Ik citeer: 'Wat kan na Auschwitz en Hiroshima dringender opdracht voor de kerk zijn, dan om met meer klem en overtuiging als ooit tevoren de oudste belijdenis uit te dragen: Ik geloof in de heilige, apostolische en katholieke kerk. Wat in die woorden ligt vervat, is immers dat in deze wereld met haar infernale (helse, red.) boosheden en verschrikkingen er een gemeenschap bestaat waar op onweersprekelijke historische grond God geloofd, gekend, bemind en aanbeden wordt als de Aanwezige, Tegenwoordige.'

Christologisch

Ik vind dit een indrukwekkend boek. De inhoud raakt opvallend aan het belijden van de Heidelbergse Catechismus over de kerk: 'Dat de eeuwige Zoon van God Zijn kerk vergadert, vermeedert en beschermt.' (HC 21.54) Opvallend is zowel bij Aalders als bij de catechismus de hoge christologische inzet in het spreken over de kerk. De kerk is meer dan mensenwerk. Het is voor alles het werk van de Mensenzoon tussen de kandelaren. Hij ging Zijn gang in de geschiedenis. Terwijl we lezen in het boek van Aalders, komen we

die gangen op het spoor. Indrukwekkend. Als lid van de kerk mag ik nota bene in deze traditie staan. Zo reikt dit boek een geestelijke houding aan waarmee we mijns inziens ook anno 2023 onze plaats in de kerk kunnen innemen.

Zelfbewustzijn

Aalders zet aan het denken. In dit verband noem ik hetgeen Aalders schrijft over het hoge zelfbewustzijn van de christenen van de apostolische kerk. Betrokkenheid op Jezus als de Wereldheiland bracht een hoog zelfbeeld met zich mee. 'Hun gelovige betrokkenheid op de apocalyptische Christus verleende hun allure en statuur.' (p.23) Dr. H. Klink schrijft in de inleiding over het hoge zelfbeeld van de christenen. Een christen heeft het niet zozeer getroffen met zichzelf, maar veelmeer met Christus. Uit Hem komt dat hoge zelfbewustzijn op.

N.a.v. W. Aalders,
De Kerk, het hart van de wereldgeschiedenis,
uitg. Brevier, Kampen;
335 blz.; € 29,99.

Ik vraag me af: Hoe kijken we vandaag als christenen aan tegen onszelf? Zijn we misschien te toberig geworden? Zou de focus op de Wereldheiland ons misschien zelfbewuster kunnen maken? Bewuster van Hem en - vanuit Hem - ook van onszelf? Kunnen we die zelfbewustheid niet goed gebruiken in het getuige-zijn? Juist als we als christenen steeds meer in de marge terechtkomen?

Waardering

Aalders roept ook vragen op. We belijden met de catechismus in de genoemde zondag 21 dat de eeuwige Zoon van God vanaf het begin van de wereld Zijn kerk vergadert, vermeedert en beschermt. Het boek van Aalders corrigeert de opvatting dat Christus pas sinds de Reformatie met Zijn werk begonnen is. Daar ligt wat mij betreft tegelijk ook een belangrijke vraag. Wat betekent het voor Aalders dat Christus al vanaf het begin van de wereld bezig is met het vergaderen, vermeedert en beschermen van Zijn kerk? Om eerlijk te zijn wekt Aalders op zijn minst de indruk dat dit werk pas begint met Pinksteren. Hoe zit het dan met de kerk in het Oude Testament? En dan nog iets: Aalders verwijst heel vaak naar Handelingen 1:7-8. Het gaat in deze verzen over de 'tijden en gelegenheden' en het 'getuigen'. De Heere Jezus spreekt hier echter over in het kader van de vraag naar herstel van het Koninkrijk voor Israël. Wat betekent het dat we als kerk delen in de aan Israël geschonken verwachting? Deze vragen doen niets af aan mijn grote waardering voor dit werk. ■

Ds. L.W. den Boer
is predikant van de
hervormde gemeente
te Goedereede.

VAN STAVEREN
Begrafenisverzorging

0172 23 33 38

Dag en nacht bereikbaar

Vraag het boekje 'Mijn laatste wens'
info@vanstaverenbegrafenisverzorging.nl

Met uitvaartcentrum Waddinxveen
en familiekamer.

Dorst
BEGRAFENISVERZORGING

- Tholen (en omgeving) 0166 - 69 74 38
- Zuid-Beveland 0113 - 26 06 81
- Schouwen-Duiveland 0111 - 21 00 02

Vrijblijvende informatie en wilsbeslikking
(geen crematies)

begrafenisverzorgingdorst.nl

Voor een respect- en stijlvolle
begeleiding

De Waarheidsvriend

Actie
4 maanden voor €10

Behoeftte aan toerusting en bezinning?

Neem een jaarabonnement voor slechts € 52,50 en ontvang De Waarheidsvriend twee maanden gratis. Of vraag een cadeau-bon aan en schenk een jaarabonnement.

Ga naar www.dewaarheidsvriend.nl/word-abonnee of bel ons op 055-5766660.

Wij wensen u, mede namens de overige duizenden abonnees, veel leesgenoegen toe.

Stichting
"Verpleegkundigen
voor Israël"

Ook uw steun is nodig!

De V.V.I stelt zich al meer dan 40 jaar ten doel:
Israël helpen met de verpleging van alle bevolkingsgroepen,
ongeacht afkomst en overtuiging.

Giften graag op NL97 INGB 0003 8858 40

t.n.v. Penningmeester VVI

www.verpleegkundigenvoorisrael.nl

Geeft u óm Israël, geef dan vóór Israël

#werkmetovertuiging

**'Als kerkredacteur
vind ik het mooi
om christenen
in Nederland
en wereldwijd
met elkaar te
verbinden'**

- Janita

Redacteur kerk

Kerk en religie zijn belangrijke onderwerpen voor het RD. Ben je geïnteresseerd in alles wat zich op kerkelijk en theologisch terrein aandient, in binnen- en buitenland? Woon je graag een conferentie, symposium of synode bij? Heb je een neus voor nieuws, leg je gemakkelijk contact en schrijf je graag? Ga de uitdaging aan en solliciteer!

Meer info

Ben je enthousiast geworden en wil je graag meer weten over de functie? Of gelijk een afspraak maken voor een koffiegesprek? Bel of app Arie via 06-53638164.

erde media groep
met overtuiging

Als Erdee Media Groep hebben we de belangrijke missie christenen te informeren, te verbinden en toe te rusten. Dit doen we onder andere via het Reformatorisch Dagblad, Terdege, De Banier, Kerktijden en Digibron in Apeldoorn. Draag jij bij aan dit mooie doel? Kijk op werkenbijemg.nl voor meer informatie en alle vacatures.

BROUWER
PSYCHOLOGEN

Psychologische hulp voor kinderen en volwassenen

Brouwer Psychologen geeft hulp aan kinderen, jongeren en volwassenen bij psychische klachten en in moeilijke situaties. Dat doen we vanuit onze christelijke identiteit, al ruim 30 jaar. Wij bieden o.a.:

- behandeling en begeleiding
- psychologisch onderzoek

Dit doen we ook voor mensen met een verstandelijke beperking.

Kijk op www.brouwerpsychologen.nl. Of bel **0180 - 426955**

Ridderkerk, Barneveld, Geldermalsen en Apeldoorn (nieuw)

Stolk Orgels | 1988 **35** JAAR 2023

DE SPECIALIST IN:

- DIGITALE ORGELS
- HAUPTWERKORGELS
- ZAAL- EN KERKORGELS
- VERHUUR

NIEUWERKERK A/D IJSSEL
Vrijheidslaan 55
0180 31 56 52

WWW.STOLKORGELS.NL

KRABBENDIJK
Oostpolderweg 1s
0113 50 35 23

In zicht

Tekst: redactie

Dr. David Onnekink is per 1 januari 2024 benoemd tot bijzonder hoogleraar op de leerstoel Christelijk Ecologisch Denken. We nemen een passage over uit een gesprek met hem in de bundel *Alle verstand te boven. 22 wetenschappers over hun leven, werk en God* (uitg. Ark Media, Heerenveen; 2021).

Christen-historici hebben in het verleden nog weleens geprobeerd om Gods hand in de geschiedenis te zien, maar daar geloofde Butterfield (de Britse historicus Herbert Butterfield, red.) niet in. 'Als persoon kan ik de rol van God in mijn eigen leven niet aanwijzen,' schreef hij, 'hoe zou ik dan als historicus Gods rol in de geschiedenis moeten duiden?' Toch geloofde hij wel dat God aanwezig was in de geschiedenis. Zoals Otto von Bismarck ooit zei: 'Als je het geluid van de voetstappen van God hoort in gebeurtenissen, spring dan op en grijp naar de zoom van zijn mantel.' Dat, realiseerde ik me, was het dilemma van de christenhistoricus. Wetenschappelijk gezien is God niet aan te wijzen in de geschiedenis en toch hoor ik als christen het ruisen van zijn onzichtbare gewaad in gebeurtenissen. (...) Momenteel zet ik een nieuw onderzoek op over de relatie tussen religie en klimaat. Het christendom maakt historisch gezien geen goede sier als het gaat om klimaat. Volgens een beroemd artikel van Lynn White is het christendom zelfs historisch verantwoordelijk voor onze huidige klimaatcrisis. Het is volgens hem een

godsdienst die volledig op de mens is gericht en de natuur reduceert tot een decor voor het drama van de wereldgeschiedenis. Dat is nogal een boude stelling die veel kritiek opleverde. Veel kerken zijn immers actief bezig met milieu en ook de zendingsorganisaties die ik bestudeer maken momenteel een 'groene draai'. Maar toch zit er een kern van waarheid in. Aan de ene kant dwepen christenen met de natuur: ze kopen posters en kalenders van natuurschoon met bijbelteksten erbij. Maar aan de andere kant zien ze de natuur als iets om te gebruiken totdat die zal vergaan in vuur. Hier heeft de wetenschap mijn geloof ook weer beïnvloed, omdat White mij dwingt om na te denken over wat belangrijk is. Ik leerde dat de meest beroemde bijbeltekst altijd verkeerd vertaald is: in Johannes 3:16 staat namelijk eigenlijk: 'Want alzo lief had God de kosmos dat Hij zijn eniggeboren zoon gegeven heeft.' God houdt van de mensen, maar Hij houdt evenzeer van de grassprietten, de wolken en de sterren, van het lam in de lenteweide.

...

Tijdens zijn studie geneeskunde kwam psychiater Ewoud de Jong de ziel niet tegen, schrijft hij in een column in het *Reformatorisch Dagblad* (23 oktober). 'De ziel was weg, de dood was het einde. Punt.' Een fragment.

Hoewel verdwenen in psychologie en psychiatrie, laat de ziel zich niet gemakkelijk uit het dagelijkse spraakgebruik bannen. We kunnen bijvoorbeeld zeggen: 'Het snijdt me door de ziel,' als je iets heel aangrijpends ziet of leest. Het is in deze dagen niet zo moeilijk een dergelijke ervaring te hebben. Als je de beelden uit Israël en Gaza ziet, voel je pijn, afschuw in het diepste van je wezen. De beelden 'snijden door je ziel.' Zomaar, ineens word je 'vanbinnen' geraakt, even weggeroepen uit de verstrooidheid van het leven. Weggeroepen? Door wie eigenlijk? Het is de ander, de Joodse gijzelaar of het Palestijnse kind, die mij in zijn of haar verschrikkelijke situatie wegroept uit mijn gezapige leventje. In het beeld, in het woord komen hun gezicht en aanspraak op mij toe. Word ik meegetrokken in het afschuwelijke lijden dat zich voor mijn ogen en oren afspeelt. Word ik aangedrongen tot een reactie, tot een antwoord. Neutraal blijven kan niet. Het gevoel van onmacht dat we allen wel kennen, hangt hiermee samen. Je voelt dat je geroepen wordt tot een antwoord, en je kunt het niet geven. (...) Beelden en woorden snijden mij door de ziel. Als een gevoelige seismograaf neemt mijn ziel de aanspraak van de gijzelaar en het kind waar en dringt mij aan tot het antwoord: Ik wil dat jij bent! Ik wil jouw leven, ik wil jouw vreugde, ik wil jouw vrede.

Bondsnieuws

Gebed voor de synode

Volgende week vrijdag en zaterdag zal de synode van de Protestantse Kerk DV in Lunteren haar najaarsvergadering houden. Op de agenda staat de uitwerking van de beroepsprofielen voor de predikant en de pastor, terwijl de nationaal coördinator antisemitismebestrijding, Eddo Verdoner, een lezing houdt. Ook doet de raad van toezicht van de PThU verslag over de laatste twee jaar. Ter meningsvorming zal een tekst van de nota 'Als pelgrims onderweg met Joden en Palestijnse christenen' besproken worden. De werkgroep 'Seksualiteit, genderidentiteit, huwelijk en relaties' zal een rapportage uitbrengen. Van harte roepen we de kerkenraden op om zondag in de voorbede aan deze synode te denken, opdat door de Heilige Geest het Woord van God leidraad zal zijn in de bezinning en bij de besluiten.

Ontmoetingsdag voor studenten theologie over 'God doet recht!'

De jaarlijkse ontmoeting van het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond met studenten in de theologie die lid zijn van de Protestantse Kerk, zal dit jaar DV op dinsdag 19 december van 13.30 tot 17.30 uur plaatsvinden, vanaf 13 uur is er ontvangst

met koffie en thee. Aansluitend hopen we samen de maaltijd te gebruiken. De bijeenkomst – traditiegetrouw in de week voor Kerst – wordt gehouden in de Schakel, Oranjelaan 10 in Nijkerk. Voor dit jaar heeft het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond gekozen voor het thema 'God doet recht!', waarmee we aansluiten bij het jaarthema van Voetius, 'Gerechtigheid'. Na de opening door ds. J.A.W. Verhoeven hoopt Jacob-Jan Vreugdenhil, programmastrategen bij Woord en Daad en voor de GZB eerder zeven jaar uitgezonden naar Zuid-Soedan en Kenia, te spreken over de roeping van de kerk en de christen om onrecht aan de kaak te stellen, te benoemen en te bestrijden. Hij zal onder meer ingaan op deze vragen: 'Is die opdracht niet veel te groot, nu heel de wereld in ons blikveld gekomen is? Bewijst de kerk in haar voorbede de wereld de grootste dienst? Hoe verhoudt zich de overtuiging dat God nu of later recht zal doen tot onze verantwoordelijkheid vandaag?' Hij hoopt een toespraak te geven naar de roeping van (aanstaande) theologen. Aansluitend zal dr. A. Versluis, universitair hoofddocent Oude Testament aan de Theologische Universiteit Apeldoorn, de bijbels-theologische lezing houden. Vanuit de

Psalmen wil hij het thema doen oplichten. 'Welk houvast vindt de gelovige in het recht doen van God? En, op welke manier mogen (of moeten) deze gebeden onze eigen gebedspraktijk stempelen?' Tegelijk is er ruimte om te verwoorden hoe de notie 'God doet recht' in het geheel van de Schriften aan de orde is, ook in het Nieuwe Testament. Daarna is er een uitvoerige forumbespreking, waaraan de sprekers deelnemen. We

Dr. Versluis

sluiten af met het gezamenlijk gebruiken van de maaltijd. Studenten in de theologie van de verschillende theologische faculteiten die zich met de Gereformeerde Bond verwant weten, worden

hierbij uitgenodigd. Daarnaast willen we ook de hervormd-gereformeerde studenten aan de opleiding Godsdienst Pastoraal Werk van de Christelijke Hogeschool Ede uitnodigen. Van harte welkom! Opgave graag zo spoedig mogelijk, via info@gereformeerdebond.nl. Graag vermelden of je gebruik maakt van de aansluitende maaltijd. We hopen met elkaar een gezegende dag te ontvangen.

Probeer de RD-app gratis!

Scan mij

Scan de QR-code of ga naar rd.nl/app

ONTDEK HET OP
Google Play

Download in de
App Store

reformatorisch
dagblad

Het klimaat en/in de kerk

Na de oproep van de scriba van de Protestantse Kerk, dr. R. de Reuver, om op zondag 12 november deel te nemen aan een klimaatmars in Amsterdam en hiervoor zo nodig een kerkdienst te verzuimen, schreef het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond onderstaande brief.

Met gevoelens van vervreemding nam het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond kennis van de uitlatingen van de Protestantse Kerk ten aanzien van de klimaatcrisis. Een aantal actiegroepen houdt samen met de Groene Kerken op zondag 12 november een mars voor klimaat en rechtvaardigheid in Amsterdam. Op de website van de Protestantse Kerk doet de scriba, dr. René de Reuver, een oproep om daaraan mee te doen. Op zondag prijzen we God, en 'dat kan op verschillende manieren, vanaf de kerkbank, maar ook vanaf de straat'. Wanneer ds. De Reuver zegt dat je wel een

keertje je eigen gemeente in de steek mag laten om actie te voeren in Amsterdam, laat hij merken dat de kerk zelf niet goed weet wat het eigene van de eredienst is. Daar vindt immers bediening van de verzoening plaats. Daar ontmoet de levende Heere Zijn gemeente bij Woord en sacrament. Dat is niet inwisselbaar met een protestmars, ook niet voor één keer. In de oproep van de kerk worden rechtvaardiging en heiliging misverstaan. Ons advies: ga – zoveel als mogelijk is lopend of met de fiets – op zondag in uw eigen gemeente naar de kerk. Dat is goed voor het milieu en voor uw ziel.

Ten tweede: de verzwagering van kerk en actiegroepen. Reina Wiskerke legt daar de vinger bij in haar column in het *Nederlands Dagblad* van 1 november. Clubs als Extinction Rebellion en Transnational Institute, die mede deze klimaatmars organiseren, spreken zich onomwonden uit tegen Israël. Het is goed dat de kerk zich bezighoudt met kli-

maatvraagstukken, maar laat ze dat doen op haar eigen merites, vanuit de Schrift. Vervreemding ervaren we, ten derde, bij de mededeling dat er voorafgaand aan de mars een interreligieuze viering zal worden gehouden. 'Vanuit verschillende tradities zal er worden gebeden en God worden geprezen om het geschenk van de schepping.' Op deze manier reduceert de kerk het belijden van Christus tot een traditie, een optie tussen andere. Er is dringend een klimaatverandering nodig in de kerk en in haar communicatie.

Ten slotte: het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond doet een oproep om tijdens de zondagse erediensten te bidden voor het geheel van de kerk, dat wij allen in gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift blijmoedig en volhardend onze Heere Jezus Christus zullen volgen, tot zegen van de wereld. Totdat Hij komt.

Ds. J.A.W. Verhoeven, voorzitter

Kerknieuws

Beroepen te:

Arnemuiden, G. van Wijk te Hedel; Genemuiden (wijk 1), E. van den Noort te Nijkerk; Giessendam-Neder-Hardinxveld (wijk Oost) en te Veenendaal (Vredeskerk), H.J.T. Lubbers te Woudenberg; Valkenburg (ZH), E.J. de Groot te Katwijk aan den Rijn.

Bedankt voor:

Capelle aan den IJssel (Nieuwe Westerkerk), R.W. de Koeijer te Waddinxveen.

Ds. A. Palland 70 jaar

Ds. Asje Palland werd op 9 november 1953 geboren te Hasselt en viert nu zijn 70e verjaardag. Hij studeerde theologie in Utrecht, maar besloot toch om voor het onderwijs te kiezen. Ruim 40 jaar was hij leraar godsdienst en filosofie in het voortgezet onderwijs. Na zijn pensionering werd hij alsnog

predikant. In oktober 2020 werd hij bevestigd als predikant voor structurele hulpdiensten en voor 25 procent verbonden aan de hervormde gemeente De Brug in Nieuweroord-Noordscheschut (Dr.). Ds. Palland woont in Mastenbroek. Aan de hervormde gemeente in deze plaats is ds. Palland al vele jaren als ouderling verbonden.

Prop. W.T. Koelewijn bevestigd in Bergschenhoek

Prop. W.T. Koelewijn uit Leusden is op zondag 29 oktober bevestigd als predikant van de hervormde gemeente Bergschenhoek. Ds. K. van Meijeren uit Ede leidde de bevestigingsdienst. In deze dienst stond 1 Korinthe 2 centraal: Over Jezus gesproken, gedragen door de Geest. Aan de handoplegging deden ds. W. Markus, ds. A.D.L. Terlouw, ds. A.J. Plaisier, ds. W.J. Dekker, ds. N. Luitwieler en ds. Van

Meijeren mee.

Tijdens het eerste deel van de dienst preekte ds. Van Meijeren over Jezus Christus, de Gekruisigde. Een voorganger is

Ds. Koelewijn

geroepen om steeds weer dat vreemde van het kruis te plaatsen in het heden, zodat wij anders in het leven staan en oog krijgen voor wat vreemd en kwetsbaar is.

Na de bevestiging preekte ds. W.T. Koelewijn over 'gedragen door de Geest'. Daarin sloot hij aan bij het verlangen dat tijdens het beroepingsproces door de gemeenteleden werd uitgesproken naar meer van de Geest. Die Geest wil ons helpen om iedere dag te leven in verbondenheid met Jezus Christus, de Gekruisigde.

Agenda

Inspiratiedag Evangelie & Moslims

Op zaterdag 11 november organiseert Evangelie & Moslims DV een inspiratiedag in Voorthuizen, dit keer met bijzondere aandacht voor de omgang met Turkse medelanders. Tevens vindt de feestelijke opening van de nieuwe locatie (foto) in Voorthuizen plaats. Het thema van deze dag is 'Een bijzondere roeping voor een gewone gemeente'. Er is

onder andere een workshop over de manier waarop je als gewone gemeente contact opbouwt met Turkse medelanders. Een andere workshop gaat over omgaan met kritische vragen van moslims. Het programma duurt van 11.00 (inloop 10.30) tot ongeveer 16.30 uur. De toegang is gratis. Meer info en aanmelden (verplicht) via evangelie-moslims.nl/agenda.

DE CBB MAAKT LECTUUR TOEGANKELIJK VOOR BLINDEN EN SLECHTZIENDEN

LUISTER EN LEES VIA WWW.LEESBUTLER.NL

BRILLE & GROOTLETTER

ALLE VOLKEN

In dit blad deelt de GZB verhalen van mensen die ieder in hun eigen omgeving het Evangelie delen.

GESPROKEN

BAND AAN HET WOORD

Preken van kerkdiensten van Gereformeerde Bondsgemeenten.

GESPROKEN

EEN HANDVOL KOREN 2024

Dagboek uitgegeven door de GZB. Bevat voor elke dag een overdenking.

BRILLE.NL | LEESBUTLER.NL | CBB.NL

Voor iedereen die wil blijven lezen!

De collectie van de CBB is een hele bijzondere; ze bestaat volledig uit christelijke uitgaven voor slechtzienenden en blinden. Kent u iemand die niet goed kan lezen, kijk dan eens met hem of haar naar onze collectie op www.leesbutler.nl of vraag onze catalogus aan.

MEER WETEN OVER WAT DE CBB KAN BETEKENEN ALS U NIET MEER (GOED) KUNT LEZEN?

Neem dan contact op met: klantenservice@cbb.nl of bel: **0341 - 56 54 77**. Paul Krugerweg 39, 3851 ZH Ermelo

Altijd al iets willen doen met theologie?
Kies voor **Herbronning**
Gereformeerde Theologie
aan de TUA! (deeltijd)

Nieuwe
keuzemodule:
**Theologie en
muziek**

Deeltijd **60EC**
studie

Meer weten?
Meld je aan voor de:

5 februari en 23 april 2024
Online info-avond

28 februari 2024
Meeloopdag

Theologische Universiteit Apeldoorn

Kijk voor meer informatie op www.tua.nl

Blijvend op de hoogte gehouden worden van kerkelijke en maatschappelijke onderwerpen? Word abonnee en ontvang elke week:

De Waarheidsvriend

Geachte lezer,

Fijn dat u interesse toont in De Waarheidsvriend !

De Waarheidsvriend is het weekblad van de Gereformeerde Bond in de Protestantse Kerk in Nederland. Het blad stelt kerkelijke en maatschappelijke onderwerpen aan de orde en gaat in op geestelijke en pastorale vraagstukken. Wellicht zou u verder willen kennismaken met ons blad (of cadeau geven) en daarom doen wij u dit aanbod: **voor 4 maanden krijgt u *De Waarheidsvriend* voor slechts €10 elke week in huis en stopt automatisch.** Stuur het formulier op naar: Gereformeerde Bond, Kleine Fluitersweg 253, 7316 MX Apeldoorn of ga naar www.gereformeerdebond.nl/de-waarheidsvriend/aanbieding

Uw gegevens:

Naam:

Adres:

Postcode:

Plaats:

Telefoon:

Email:

IBAN no.:

Gegevens wie u het blad cadeau geeft:

Naam:

Adres:

Postcode:

Plaats:

Telefoon:

Email:

Met vriendelijke groet,

J. (Hans) Peters

Voorlichter Gereformeerde Bond

 06-12659808

 voorlichter@gereformeerdebond.nl

Aanbieding